

ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ШКОЛИ ПРОФЕСОРА М. ЧЕПІЛЬ

У статті досліджено системотворчі й ціннісносміслові принципи становлення і розвитку науково-педагогічної школи доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка Марії МIRONІВНИ ЧЕПІЛЬ, висвітлюються основні наукові здобутки представників школи. Головну увагу зосереджено на розкритті основних граней її науково-педагогічної діяльності як наукового керівника дисертаційних досліджень, редактора фахових наукових збірників і часописів, члена спеціалізованих учених рад, рецензента наукових видань.

Ключові слова: Марія Чепіль, науково-педагогічна школа, учений, учні, науковий лідер, науково-дослідницька діяльність, дослідницький колектив.

В статье исследовано системообразующие и ценностносмысловые принципы становления и развития научно-педагогической школы доктора педагогических наук, профессора, заведующего кафедры общей педагогики и дошкольного образования Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко Марии Мироновны Чепиль, освещаются основные научные достижения представителей школы. Главное внимание сосредоточено на раскрытии основных граней ее научно-педагогической деятельности как научного руководителя диссертационных исследований, редактора профессиональных научных сборников и журналов, члена специализированных ученых советов, рецензента научных изданий.

Ключевые слова: Мария Чепиль, научно-педагогическая школа, ученый, ученики, научный лидер, научно-исследовательская деятельность, исследовательский коллектив.

In the article investigated the backbone and valuable semantic principles of formation and development of scientific – pedagogical school of doctor of pedagogical sciences, professor, head of the department of education and early childhood education of Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko. Mariy Mironivny Chepil, highlights the major scientific achievements of the representatives of the school. The main attention is focused on uncovering key facets of scientific and educational activities as supervisor of dissertation research, professional scientific editor of anthologies and journals, a member of specialized scientists councils reviewer of scientific publications.

Keywords: Maria Chepil, scientific – pedagogical school, scientist, students, academic leader, research activities, the research team.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі розвитку вищої педагогічної освіти в Україні виняткового значення набуває пошук нових форм професійного зростання викладача вищої школи, здатного інноваційно мислити, відчувати нові тенденції освітнього простору і творчо на них реагувати. Очевидною є об'єктивна потреба вивчення досвіду провідних науково-педагогічних шкіл, які виступають особливим науковим середовищем творчого пошуку, насиченого інформаційного простору, свободи генерування й реалізації інноваційних ідей, наукової комунікації.

Аналіз наукової літератури свідчить, що останнім часом педагогічна наука збагатилася численими дослідженнями, в яких автори (А. Бойко, О. Гнізділова, О. Дубасенюк, Л. Зеленська, О. Карпенко, О. Кобрій, В. Кузьменко, М. Лещенко, І. Сіра, Н. Слюсаренко, І. Стражнікова, Л. Попова та інші) розкривають генезу окремих науково-педагогічних шкіл України, з позицій персоніфікації аналізують діяльність їх наукових лідерів [1; 2; 3; 4; 5]. Водночас, плідна діяльність науково-педагогічної школи М. Чепіль, звернення до малодосліджених питань організації виховання в освітніх закладах із позицій історичної ретроспекції, розробка регіонального компоненту історико-педагогічних досліджень у межах цієї школи потребують додаткового аналізу. Відтак, *метою наукового пошуку* є дослідження системотворчих і ціннісносміслових принципів становлення і

розвитку науково-педагогічної школи професора Марії Чепіль, аналіз провідних напрямів досліджень її учнів.

Виклад основного матеріалу. Наголосимо на винятково важливому одностайному твердженні дослідників, що наукову школу може створити лише вчений із яскраво вираженою креативністю, який спроможний виконувати роль невтомного генератора ідей і здатний критично аналізувати й синтезувати результати досліджень. Саме науковий лідер є ключовою умовою зародження, розвитку й плідної життєдіяльності наукової школи. Прикладом такої людини є Марія Миронівна Чепіль – доктор педагогічних наук, професор, лідер наукових розробок, котра не тільки душею вболіває за національну освіту, а й власним життям і творчістю додає їй насаги та оптимізму [3, с. 348]. У полі її наукових зацікавлень проблеми історії української освіти і виховання другої половини XIX – XX ст., загальної і порівняльної педагогіки, теорії і методики виховної роботи, розвитку вищої освіти в контексті європейського освітнього простору.

Для того, щоб розкрити витоки становлення її науково-педагогічної школи, концентруємо увагу на вивченні життєвих реалій особистості вченої, що сприяли її науковому розвитку. Аналіз біографічних фактів свідчить, що батьки Марії Миронівни прищепили їй звичку до систематичної праці, навчили самостійно шукати відповіді на всі життєві проблеми і вирішувати їх. Навчання у школі (1968-1976), Самбірському культурно-освітньому училищі (1976-1979), потім у Київському інституті культури імені О. Корнійчука (1981-1986), а згодом робота, яку розпочала у культурно-освітніх установах Дрогобищини вплинули на її інтелектуальний розвиток, формування характеру, стали підґрунтям наукових зацікавлень [3, с. 10-11; 4, с. 288].

Навчання у Київському інституті культури – це якісно новий період дозрівання до виконання обов'язків майбутнього наставника учнів, студентів, а також молодих дослідників. Це роки, проведені серед колег і викладачів, набуття першого досвіду написання заміток, статей до місцевої газети, це і спортивні перемоги, активна участь у роботі органів місцевого самоврядування, участь у художньо-творчих колективах, а головне, однак, спілкування з багатьма витатними вченими того часу, серед когорт яких доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН СРСР і України Василь Іванович Чепелев. Ці зустрічі залишили незабутнє враження у її свідомості і допомогли розправити крила до самостійного польоту [3, с. 351].

З 1992 року діяльність педагога й вченої пов'язана з Дрогобицьким державним педагогічним університетом імені Івана Франка, де вона працює викладачем, старшим викладачем, доцентом, професором. 1993 року М. Чепіль успішно захистила кандидатську дисертацію на тему «Клубна аматорська діяльність як фактор формування у підлітків потреби в читанні» зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки (науковий керівник – професор В. Чепелев) [3, с. 11-12; 4, с. 288].

Доленосним у її польшому житті стало скерування у докторантуру Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника у 1998 році. Надана їй можливість наукового розвитку була використана повністю, що дало можливість презентувати свої досягнення на численних конференціях і в публікаціях, налагодити контакти з науковцями в Україні й за її межами, опублікувати монографію, достроково завершити дисертацію на тему «Теорія і практика формування національної свідомості дітей та молоді Галичини (1848-1939 рр.)» (науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України Б. Ступарик) [3, с. 12-13; 4, с. 288].

Нині М. Чепіль завдячує долі за можливість працювати і отримувати досвід знаменитого наставника – професора, завідувача кафедри історії педагогіки Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника Богдана Михайловича Ступарика. Віддаючи шану його величчю, вона завжди підкреслює, що він був для неї взірцем дослідника і людини. Б. Ступарик допоміг їй повірити у себе, власні сили, доцільність обраного шляху і наповнив життя багатим змістом наукових і загальнолюдських стосунків [2, с. 354]. Він навчив вивчати педагогічну спадщину минулого не ізольовано, а на тлі тих процесів, які відбуваються в світі.

Публічний захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки відбувся на засіданні

спеціалізованої вченої ради Харківського державного педагогічного університету імені Г. Сковороди 31 січня 2002 року. Вчене звання професора вона отримала 2003 року. У 2005 році професор М.Чепіль очолює кафедру педагогіки Дрогобицького державного педагогічного університету імені І.Франка. Саме в стінах цієї освітньої установи повністю розкрився її багатогранний талант як ученої, доброзичливого і вимогливого наставника молодих дослідників, організатора наукових пошуків. У цей час розширюється і спектр її власних наукових зацікавлень проблемами історії освіти і виховання в Західній Україні й Польщі упродовж XIX – XXI ст.

Нині М.Чепіль – завідувача кафедрою загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Франка, а водночас завідувач кафедри історії виховання і порівняльної педагогіки Люблінського університету ім. Марії Кюрі-Склодовської. За її мудрого керівництва кафедра перетворилася на осередок наукової, методичної роботи, стала провідним центром підготовки науково-педагогічних кадрів. Упродовж останніх чотирьох років кафедра загальної педагогіки та дошкільної освіти займає перше місце за результатами наукової роботи.

Професор М.Чепіль є також очільником науково-педагогічної школи. Дослідницька робота молодих науковців із проблем виховання підростаючих поколінь, стрижнем яких є українська національна ідея, стала основою заснування у 1999 р. науково-педагогічної школи "Історія, теорія і практика української освіти і виховання", біля витоків якої стояв професор Б.Ступарик (1940-2002 рр.). Магістральною метою школи є вивчення історії вітчизняної освіти, теорії і методики виховання з позицій нового педагогічного мислення, на основі інтеграції мудрості народної педагогіки, здобутків прогресивної педагогічної думки, найновіших досягнень виховної практики задля доведення її значущості для сучасної освіти України. Суттєве місце займає вивчення творчої спадщини українських громадсько-культурних діячів і педагогів минулого (М.Галущинського, Ю.Дзеровича, А.Лотоцького, І.Филипчака, І.Франка, І.Ющишина, Я.Яреми та ін.) [3, с. 7; 6].

Особливу увагу М.Чепіль приділяє підготовці науково-педагогічних кадрів. Вона виплекала цілу плеяду наукових прихильників, які охоче транслюють і всіляко примножують ідеї свого вчителя, пристрасно і самовіддано сприяють поступові національної освіти. Якщо характеризувати діяльність наукової школи в контексті предметної широти досліджень, то вона охоплює різноманітні аспекти:

- історія школи й освіти на Галичині та в цілому Україні (Л.Прокопів, 2006 р., М.Кобрій, 2007р., А.Федорович, 2008 р., Н.Іваніків, 2009 р. та ін.);

- проблеми національного, громадянського, полікультурного, естетичного виховання учнівської молоді в історичній ретроспективі та на сучасному етапі розвитку української школи (Г.Гуменюк, 2000 р., О.Бенца, 2004 р., Я.Яців, 2005 р., Г.Розлуцька, 2006 р., Л.Левицька, 2007 р., Л.Стахів, 2007 р., Т.Цибар, 2008 р., А.Возняк, 2008 р., І.Паласевич, 2011 р. та ін.);

- творча спадщина діячів освіти Західної України і Польщі XIX – початку XX століття (Н.Дудник, 2008 р., Р.Вишнівський, 2010 р., Г.Савчин, 2012 р. та ін.)

Науковці школи досліджують зміст підготовки вчителів та наукових кадрів у педагогічних ВНЗ, історичні та методичні аспекти виховання, зміст позакласної виховної роботи в школі, розробляють інноваційні навчально-виховні технології. Під науковим керівництвом М.Чепіль за останні роки було захищено декілька кандидатських дисертацій, результати яких збагатили українську педагогічну науку зарубіжним освітнім досвідом (М.Винарчик, Франція; О.Карпенко, Німеччина; Ю.Яким, Польща).

Матеріали наукових досліджень М.Чепіль й її учнів стали підґрунтям захищених під її керівництвом 16 кандидатських дисертацій та покладені в основу колективних монографій і навчальних посібників «Громадянське виховання учнівської молоді в спадщині діячів освіти Закарпаття (1919-1939 рр.)» (2004, О.Бенца), «Естетичне виховання учнівської молоді на Закарпатті (1919-1939 рр.)» (2007, Т.Цибар), «Антін Лотоцький – педагог, громадський діяч (1881-1949)» (2008, Н.Дудник), «Підготовка вчителя трудового навчання: історія, реалії та перспективи» (2008, А.Федорович), «Теорія і практика формування творчої особистості підлітків у позакласній виховній роботі (друга половина XX – початок XXI ст.)» (2009,

А. Возняк), «Підручник як чинник родинного виховання молодших школярів у Західній Україні (1919–1939 рр.)» (2010, Л. Стахів) тощо.

Нині її наукова школа нараховує близько тридцяти науковців, більшість з яких плідно працює на педагогічній ниві, отримала наукові ступені та вчені звання. Це здібна й талановита університетська молодь України та Польщі, яка продовжує навчання в аспірантурі та докторантурі [6]. Вихованці М.Чепіль є викладачами вищих навчальних закладів Західної України, учителями шкіл Львівщини і Закарпаття [4, с. 290].

Важливим є те, що М.Чепіль поєднує у собі твердість, реалізм, дружелюбність, серйозність і водночас почуття гумору. Вони допомагають підбирати творчу молодь і навчати мистецтву дослідження, створювати в творчому колективі ділову, доброзичливу атмосферу. Перспективний науковець, відшукує мислячих і здібних учнів, залучає їх до дослідницької діяльності, передає їм власні ідеї, методики, гіпотези. І в цьому могутність і тривалість існування науково-педагогічної школи М. Чепіль.

Незважаючи на кількісний приріст членів науково-педагогічної школи, М. Чепіль не полишає активної науково-дослідної, викладацької, громадської роботи. Вона є членом експертної ради з освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України з акредитації та ліцензування вищих навчальних закладів, координатором міжнародного товариства Montessori Research Europe (Mo.Re) в Україні, членом Польського товариства опікунської педагогіки, Львівської організації Всеукраїнського педагогічного товариства імені Григорія Ващенка [4, с. 291].

Важливим напрямком наукової діяльності професора М.Чепіль є участь у роботі спеціалізованих учених рад. Вона входить до складу спеціалізованих учених рад із захисту докторських та кандидатських дисертацій у: Тернопільському національному педагогічному університеті імені В.Гнатюка (упродовж 2004 – 2010 рр.), Прикарпатському національному університеті імені В.Стефаника (упродовж 2002 – 2005 рр.); Вінницькому державному педагогічному університеті імені М.Коцюбинського (упродовж 2005 – 2008 рр.), Дрогобицькому державному університеті імені І.Франка (з січня 2008 р. до сьогодні), член Наукової ради Інституту педагогіки Університету імені Марії Кюрі-Склодовської у Любліні (Польща) – (з 2004 р. до сьогодні). Досить часто вона дає відгуки на автореферати дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата педагогічних наук. М.Чепіль неодноразово виступала офіційним опонентом на захистах кандидатських і докторських дисертацій. Вона зініціювала відкриття постійно діючої докторантури за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, аспірантури зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання при Дрогобицькому університеті.

Ідентифікувати її науково-педагогічну школу дозволяє активна педагогічна діяльність і багаторічна продуктивність, що характеризується як кількісними, так і якісними показниками. Відомий учений, висококваліфікований викладач вищої школи, М. Чепіль – автор більше двохсот праць наукового і науково-методичного характеру, опублікованих англійською, польською, російською та українською мовами. Серед них 10 монографій, 14 збірників наукових праць, 22 навчальних посібники. З-під пера дослідниці побачили світ 3 навчальних посібники, які рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України «Формування національної свідомості української молоді Галичини (1838-1939 рр.)» (2005), «Педагогічні технології» (2011), «Порівняльна педагогіка» (2011).

Вона є науковим редактором монографій, членом редакційної колегії фахових науково-педагогічних видань (часопис "Молодь і ринок", науково-методичний журнал "Гірська школа Українських Карпат", редактором розділу – «Педагогіка» фахового збірника наукових праць "Людинознавчі студії", "Lubelski Rocznik Pedagogiczny" та ін.), керівником наукової теми – Українська освіта в контексті трансформаційних суспільних процесів (державний реєстраційний номер 0108U007644).

Як педагог і вчений, М.Чепіль користується заслуженим авторитетом і повагою в Україні та за її межами. Це потверджують публікації М.М.Чепіль, які побачили світ в останні роки в Польщі, а також видання, спільно підготовлені з польськими дослідниками. Зокрема, недавно вийшла з друку колективна праця «Європейський спільний освітній простір та освітні перетворення в Польщі й Україні (1989-2006)» за редакцією Марії Чепіль та Ришарада Кухи. Щойно побачила світ одноосібна монографія «Ciernistą drogą. :

Wychowanie narodowe dzieci i młodzieży ukraińskiej w Galicji i II Rzeczypospolitej (1848 – 1939)», видана Польським науковим товариством (2011, 444 с.). Про значення її наукового ужитку свідчать аргументовані оцінки з боку авторитетних польських професорів Анджея Майснера, Йоланти Шемпрух [3, с. 347]. М.Чепіль як професор гуманітарних наук Люблінського університету ім. Марії Кюрі-Склодовської прагне донести науковий доробок українських дослідників до польського читача шляхом публікацій на сторінках польських часописів і збірників наукових праць. Тільки у педагогічному щорічнику «Lubelski Rocznik Pedagogiczny» за сприяння М. Чепіль опубліковано 31 статтю українських науковців.

Науковець, як твердить М. Чепіль, повинен залишати після себе слід для інших, відкривати для педагогів нові й досі незвідані сторінки своєї професії, бути добрим вчителем, методистом, радником, вихователем [3, с. 336]. Саме ці характеристики притаманні їй по-праву. Вона глибиною знань надихає до пошуків, уміло вибудовує стратегію спільної наукової діяльності, вселяє віру в доцільність та вартісність пошуків кожного, хто став на науковий шлях [3, с. 342]. Для своїх учнів вона не лише науковий керівник, вона – однодумець, старший товариш, людина, яка вміє критично оцінити свої здобутки, бачить перспективу подальшої наукової праці, може скласти план-проект своїх пошуків. Для своїх учнів, серед яких багато кандидатів педагогічних наук, М. Чепіль є ідеалом педагога-наставника, педагога-дослідника.

Як талановитого педагога і учену, М. Чепіль нагороджено медаллю НАПН України «Ушинський К.Д.» (2012 р.). За плідну наукову діяльність вона отримала індивідуальні нагороди II ступеня (2007) та III ступеня (2010) ректора Університету Марії Кюрі-Склодовської. Їй призначено обласну іменну премію для відомих учених і знаних фахівців наукових установ АН України та вищих навчальних закладів (2007 р.). За плідну наукову працю, особистий внесок у підготовку кваліфікованих спеціалістів для педагогічної галузі України (2010 р.), розвиток вітчизняної науки і освіти (2011 р.) вона відзначена грамотами Львівської обласної державної адміністрації.

Висновки. Науково-педагогічна школа професора М. Чепіль – дослідницький колектив однодумців, в якому органічно зливаються спілкування і пізнання, науковий пошук і навчання дослідницькій майстерності, генерування нових ідей, їх дбайливе збереження і відстоювання та постійне відтворення поколінь учених. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що творчий доробок, результати наукової праці й підсумки педагогічної діяльності М.Чепіль дозволяють на сучасному етапі говорити про сформовану нею науково-педагогічну школу дослідників вітчизняної історії педагогіки ХХ ст. Розвідки представників наукової школи професора М. Чепіль збагатили педагогічну науку цінним матеріалом про особливості розвитку національної ідеї у змісті діяльності інститутів виховання, теорію і практику виховання учнівської молоді Галичини, західних земель України та держави вцілому, специфіку підготовки майбутніх учителів до виховної роботи у вітчизняній педагогіці ХХ століття, освітньої діяльності педагогів-практиків, культурно-освітніх діячів регіону у галузі терії і практики виховання в ретроспективі, особливості реалізації завдань патріотичного, громадянського, естетичного виховання в європейському освітньому просторі, визначили перспективи використання провідних ідей минулого у сучасних закладах освіти України. Подальший науковий пошук доцільно спрямувати на розкриття перспектив розвитку науково-педагогічних шкіл у галузі педагогіки в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гнізділова О. А. Наукові школи вищих педагогічних навчальних закладів Східної України ХХ століття: теорія, досвід, перспективи: монографія / О. А. Гнізділова // Полтавський нац. пед. ун-т імені В.Г.Короленка. – Полтава: Вид-во ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2011. – 388 с.
2. Грані педагогічної творчості: Наукова школа Марії Миронівни Чепіль : наук.-метод. посібник / Упоряд. О. Кобрій. – Дрогобич: Ред.-вид. відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2006. – 132 с.
3. Життя у творчості й красі : до 20-ліття науково-педагогічної діяльності доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри загальної педагогіки та дошкільної

освіти Марії Миронівни Чепіль : наук.-метод. посібник / Упорядник Ореста Карпенко. – Дрогобич : Ред.-вид. відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2011. – 380 с.

4. Знайомтесь з колегою: професор М.М. Чепіль / В. В. Кузьменко, Н.В. Слюсаренко // Таврійський вісник. – 2012. – №4(40). – С. 287-291.

5. Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи: зб. наук. пр./ За ред. В. Кременя, Т. Левовицького. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2012. – 692 с.

6. Чепіль Марія Миронівна / [Електронний ресурс]. – Режим доступа: // http://schools-ua.at.ua/index/chepil_marija_mironivna/0-37

Рецензент: д. пед. н., проф. Федій О. А.